

Vanhemmuus yhteiskunnallisena ilmiönä monimuotoisissa perherakenteissa ja - suhteissa

MLL:n tutkimussäätiön seminaari,
Vanhemmuuden monet todellisuudet
– 105 vuotta vanhemmuuden tukea,
1.10.2025, Helsinki

Ella Sihvonen, tutkijatohtori,
Tampereen yliopisto

Vanhemmuuden, yhteiskunnan ja monimuotoisten perhesuhteiden jäsennys

Vanhemmuuden käsite

Yhteiskunnallinen ulottuvuus

Monimuotoiset perhesuhteet

Vanhemmuus suhteena

- **Dyadinen suhde: vanhempi ↔ lapsi**
- **Triadinen suhde: kaksi vanhempaa ↔ lapsi**
- **Vanhemmuus voi rakentua myös muissa kokoonpanoissa**

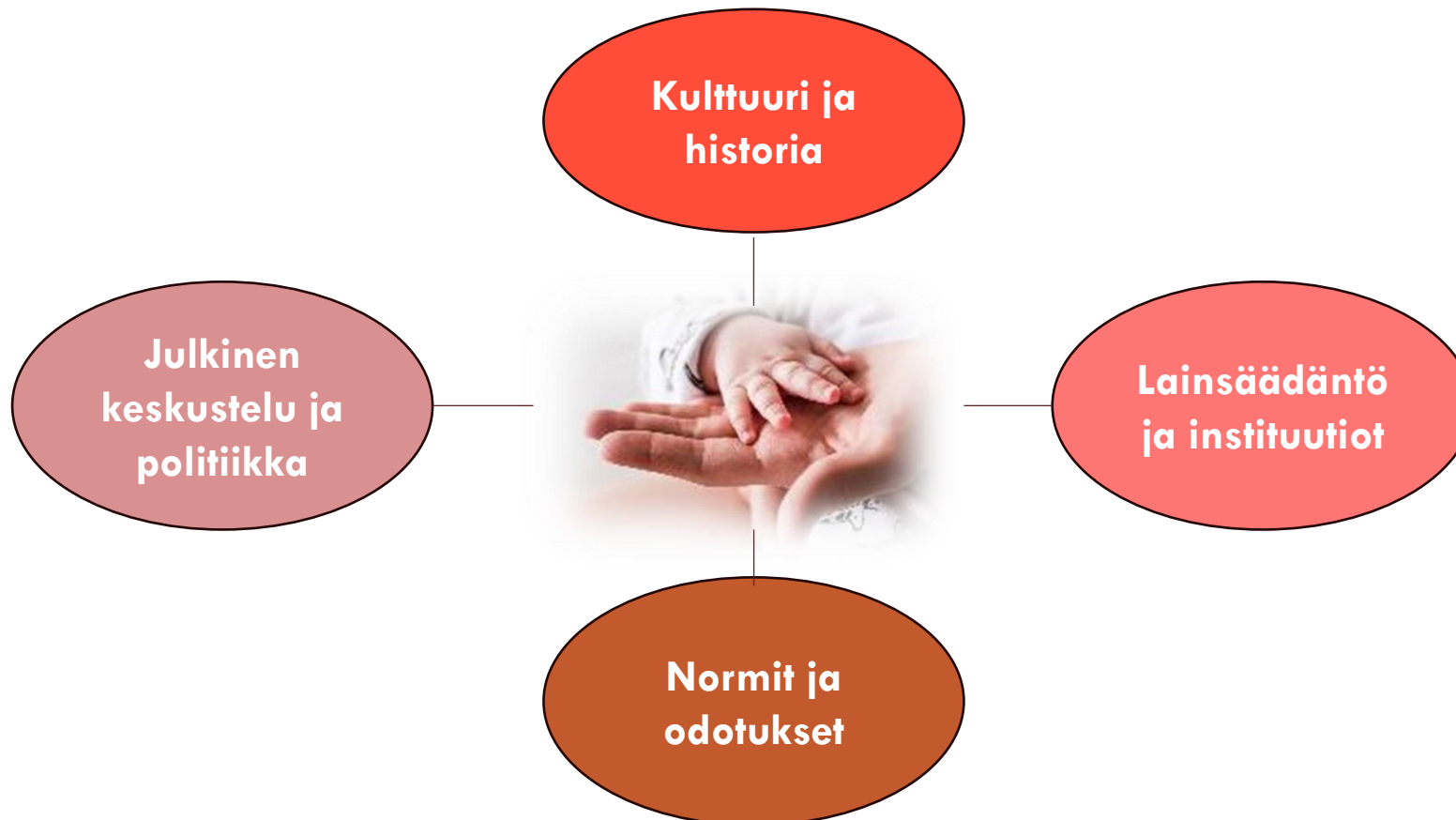

Vanhemmuus käytänteinä

- **Toteutuu arjen tekemisessä: hoiva, kasvatus, organisointi, tunteet**
- **Käytännöt ja käsitteet eivät ole neutraaleja → sukupuolittuneita odotuksia**
 - Vanhemmuus hukassa – mikä ja keneltä (Sihvonen 2020a)?
 - "Parenting", "vanhemmuus": sukupuolineutraali vai sukupuolisokea käsite (Daly, 2018)?
- **Sidoksissa yhteiskunnallisiin rakenteisiin (perhevapaat, työelämä, hoivapalvelut)**

Perhe ja vanhemmuus yhteiskunnallisina ilmiöinä

Kulttuuri ja historia

Ydinperheen lyhyt historia

- Ennen 1800-lukua: **perhe** = huonekunnan, työn ja suvun yhteisö
- 1745 sanakirja: ei ”perhe”, vaan huonecunda, hushåll
- **Familj**: isäntä, emäntä, jälkikasvu, sukulaiset, palveluskunta
- **Moderni ydinperhe** → normi lapsen hyvinvoinnin ja kasvatuksen kautta. (Yesilova 2009.)
- **Muut perhemuodot** poikkeamia ja uhkia.

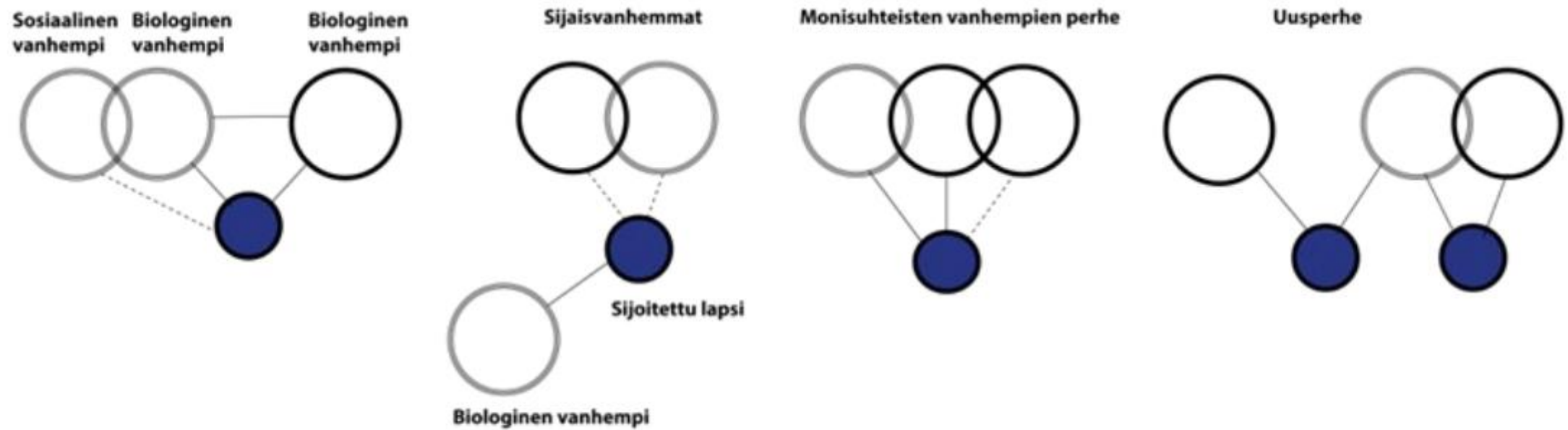
Lainsäädäntö ja instituutiot

Perhe ja vanhemmuus lainsäädännössä

- **Ei yhtenäistä perhemääritelmää:** laeittain vaihtelevat rajaukset tuottavat ristiriitaisuuksia esim. sosiaaliturvaan (ks. Sihvonon 2020b)
- **Juridisia vanhempia vain kaksi:** monimuotoiset vanhemmuuden muodot jäävät tunnustamatta
- **Oheishuoltajuus 2019:** pieni avaus sosiaalisten vanhempien tunnustamiseen, mutta ilman täysiä oikeuksia/velvollisuuksia
- **Lainsäädäntö = normatiivinen kehys:** määrittää, millaista vanhemmuutta pidetään mahdollisena ja hyväksyttävänä

Kuvio 5. Esimerkkejä perhemuodoista ja -suhteista, joissa lapsella voi olla enemmän kuin kaksi vanhempaa

Lähde: Koulu, S., Sihvonen, E., Aarnio, K. & Moring, A. (2023). *Laki ja perheiden monimuotoisuus*, s. 88

”Olemme sopineet ei-biologiselle isälle haettavan oheishuoltajuutta heti kun biologisen isän isyys on vahvistettu. Mikäli lainsäädäntöä muutetaan apilaperheille oikeudenmukaiseen suuntaan, tulemme hakemaan hänellekin myös oikeudellista vanhemmuutta.” (Apilaperhe, äiti ja kaksi isää)

”Silloinkin, kun lastemme tapaamiset sujuivat hyvin (suurimman osan lastemme lapsuudesta), meidän vanhempien välille aiheutui aivan turhia jänniteitä siitä, että emme olleet kaikki yhdenvertaisia suhteessa lapseen. Asetelmaan liittyvät valtarakenteet vaikeuttivat kommunikaatiota ja aiheuttivat pelkoja. Pelokkaat ihmiset eivät ole parhaimmillaan tekemään lapsen edun mukaisia ratkaisuja.” (Apilaperhe, kaksi äitiä ja kaksi isää)

Lähde: Koulu, S., Sihvonen, E., Aarnio, K. & Moring, A. (2023).
Laki ja perheiden monimuotoisuus

”Se parantaisi lapsen asemaa vanhempien kuoleman jälkeen sekä sujuvoittaisi monia arkisia tilanteita. Nyt lapsi on lain silmissä kahdelle vanhemmistaan yhtä läheinen kuin kuka tahansa perheen ulkopuolinen henkilö.” (Apilaperhe, kaksi äitiä ja kaksi isää)

”Huoltajaisä osallistuu kuluihin ja maksaa elatusmaksua. Isä, jolla ei ole huoltajuutta ei koe olevansa velvollinen osallistumaan elatukseen, eikä siten osallistu elatukseen, paitsi silloin kun lapsi on tämän luona.” (Äiti ja kaksi isää)

Lähde: Koulu, S., Sihvonen, E., Aarnio, K. & Moring, A. (2023).
Laki ja perheiden monimuotoisuus

Lapsiperheiden moninaisuus Suomessa

Perhetyyppi	Määrä
Aviopari ja lapsia (eri sukupuolta)	309 024
Avopari ja lapsia (eri sukupuolta)	114 512
Äiti ja lapsia	109 333
Isä ja lapsia	19 745
Naispari ja lapsia	925
Miespari ja lapsia	12
Yhteensä	553 613

Lähde: Tilastokeskus, 2022.

Tilastotietojen tuolla puolen

- **Uusperheitä: 49 630 (9 % kaikista lapsiperheistä).**
- **Etävanhempia: 138 996 (joita ei tilastoida lapsiperheisiin).**
- **20 365 lasta, joilla vain yksi vahvistettu vanhempi (2,6 % 5–17-vuotiaista).**
- **Tilastot pohjaavat juridisiin määritelmiin ja rekistereihin → monet arjen perhemuodot jäävät näkymättömiksi (esim. apilaperheet, monisuhteiset perheet, sosiaaliset vanhemmat).**

Lähde: Tilastokeskus, 2023. ks. Koulumäki, S., Sihvonen, E., Aarnio, K. & Moring, A. (2023). *Laki ja perheiden monimuotoisuus*

Kotitalouden rajat ylittävä vanhemmuus

- Suomessa lapsella voi olla vain yksi virallinen osoite → vuoroasuvat lapset näkyvät tilastoissa vain yhden vanhemman perheessä.
- Noin 30 % eroperheiden lapsista vuoroasuu molempien vanhempien luona (Miettinen ym. 2020).
- Tämä vaikeuttaa uusperheiden ja vuoroasuvien lasten tilastointia → osa perheistä jää näkymättömiin.
- Tilastot eivät tavoita perhe-elämän monipaikkaisuutta
- Lähi- ja etävanhemmuuden erottelu luo epätasa-arvoa arjessa ja palveluissa.

"Asun erittäin ahtaasti 43,5 neliötä ja kaksi teini-ikää lähestyvää tyttöä kanssani kaksiossa. Käytännössä jaan makuuhuoneen kahden lapseni kanssa [- -] Pelkona on se, että jos nykytilanne jatkuu lasten varttuessa he eivät enää tahdo jatkaa nykyistä noin 50/50 asumisjärjestelyä ja välit lapsiin etääntyvät. Tämä kaikki koska tilaa ei ole. Ymmärrän täysin sen, että lapset tarvitsevat myös omaa rauhaa." (Vuoroasuvan lapsen etävanhempi)

"Perheneuvolasta palvelun saaminen haastavaa, kun lapsen osoite on [kaupunki A], mutta isän [kaupunki B]. Jos soitan [isän kotikunnan] perheneuvolaan, kun ongelmat liittyvät isän ja lapsen välisiin asioihin, niin apua ei tule, koska lapsen osoite on [kaupunki A:ssa]. Ja [lapsen kotikunnasta] ei saa apua [eri kunnassa] asuvan isän ja lapsen välisiin asioihin." (Lähivanhempi, jonka lapsi yöpyy etävanhemman luona 1–11 yötä/kk)

Perherakenteita ylittävä vanhemmuus

"Perhemääritelmä nousee tärkeäksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi silloin, kun perhe ei enää hahmotu yksiselitteisellä tavalla." (Jallinoja 1985)

Onko vanhemmuudesta tullut perheen ohella – tai peräti sijaan – tärkeä yhteiskunnallinen kysymys ja mitä se tarkoittaa?

- Tarve tunnistaa ja tukea perherakenteita ylittävää vanhemmuutta lainsäädännössä ja palveluissa.

Nykykehityksen kaksi kiinnostavaa ilmiötä:

- Lapsen vuoroasuminen kahdessa (tai useammassa) kodissa
- Kumppanuusvanhemmuus ilman romanttista parisuhdetta – lisääntyy(kö) parisuhteen löytämisen vaikeutumisen myötä?

Esityksen lähteet

Teokset

Jallinoja, R. (1985). *Johdatus perhesosiologiaan*. Helsinki: WSOY.

Koulu, S., Sihvonen, E. (2023), Aarnio, K. & Moring, A. (2022). *Laki ja perheiden monimuotoisuus*. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023. Helsinki: Valtioneuvosto.

Miettinen, A., Hakovirta, M., Saarikallio-Torp, M., Haapanen, M., Kurki, P., Kalliomaa-Puha, L., Sihvonen, E., Heinonen, H-M. & Kivistö, N. (2020). Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva: vuoroasumisen nykytila ja merkitys etuus- ja palvelujärjestelmän kannalta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020: 21. Helsinki: Valtioneuvosto.

Sihvonen, E. (2020a). *From family policy to parenting support. Parenting related anxiety in Finnish family support projects*. Academic Dissertation. Publications of Faculty of Social Sciences 140, University of

Sihvonen E. (2020b). *Tutkimus perhe- ja tulokäsisteistä sosiaaliturvaetuuksissa*. Sosiaali- ja terveysturvan raportteja. Helsinki: Kela.

Yesilova, K. (2009). *Ydinperheen politiikka*. Gaudeamus.

Kuvituskuvat

Värivalokuvat: Pixabay

Mustavalkoiset valokuvat: Museovirasto.

Piirroskuva: Gude, H. (1879). Kuvitus satuun *En signekjærring*

Maalaus: Charles Beaubrun: Ludvig XIV ja hänen imettäjänsä.

KIITOS!

Ella Sihvonen
ella.sihvonen@tuni.fi